

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

Bilten br. 3
Najnovija dešavanja u praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Velimir Delovski
Urednica verzije na crnogorskom jeziku:
Mirjana Popović

Ovaj bilten pripremljen je u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“.

© Savjet Evrope, oktobar 2021.

Sva prava zadržana. Licencirano u Evropskoj uniji pod određenim uslovima. Nijedan dio ove publikacije ne može se prevesti, reprodukovati, niti prenositi, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronskim putem (CD-ROM, internet, itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji drugi sistem skladištenja ili preuzimanja informacija, bez prethodne pisane dozvole Direkcije za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope.

Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavljaju nužno zvanični stav Evropske unije ili Savjeta Evrope.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH PREDMETA IZ OBLASTI PRAVA NA SLOBODU IZRAŽAVANJA	6
<i>Handzhiyski protiv Bugarske</i> , presuda od 6. aprila 2021. godine, predstavka br. 10783/14	6
<i>Gachechiladze protiv Gruzije</i> , presuda od 22. jula 2021. godine, predstavka br. 2591/19	7
<i>Sedletska protiv Ukrajine</i> , presuda od 1. aprila 2021. godine, predstavka br. 42634/18	9
<i>Yuriy Chumak protiv Ukrajine</i> , presuda od 18. marta 2021. godine, predstavka br. 23897/10	10
<i>Kilin protiv Rusije</i> , presuda od 11. maja 2021. godine, predstavka br.10271/12	11
<i>Amaghlobeli i drugi protiv Gruzije</i> , presuda od 20. maja 2021. godine, predstavka br. 41192/11	13
DUBINSKA ANALIZA ODABRANIH PREDMETA	15
<i>Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV]</i> , presuda od 25. maja 2021. godine, predstavke br. 58170/13, 62322/14 i 24960/15	15
<i>Budinova i Chaprazov protiv Bugarske</i> , presuda od 16. februara 2021. godine, predstavka br. 12567/13 i <i>Behar i Gutman protiv Bugarske</i> , presuda od 16. februara 2021. godine, predstavka br. 29335/13	18
<i>OOO Informatsionnoye Agentstvo Tambov-Inform protiv Rusije</i> , presuda od 18. maja 2021. godine, predstavka br. 43351/12	21

Uvod

Bilten je pripremljen u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i njenog projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

U cilju nastavka saradnje sa predstavnicima pravne struke i doprinosa daljem unapređenju znanja iz oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj bilten kao dodatni način za razmjenu informacija o novim trendovima i dešavanjima u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP, Sud).

Bilten br. 1 pokriva period april 2019 – jul 2020. godine, Bilten br. 2 period avgust 2020 – januar 2021, a u ovom biltenu predstavljene su neke od relevantnih presuda donijete od februara do jula 2021 godine.

U analiziranom periodu (februar–jul 2021) Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu ESLJP) donio je znatan broj relevantnih presuda o slobodi izražavanja i zaštiti i bezbjednosti novinara. Ove presude odnosile su se na različite oblasti člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP). U nekoliko tih presuda Sud se poziva i na druge članove Konvencije. Njima su ili potvrđena načela koja su dio ustaljene sudske prakse ili su ojačani i dodatno pojašnjeni već utvrđeni standardi u ovoj oblasti.

U odabranim presudama koje su obrađene u ovom biltenu, Sud se bavi širim aspektima slobode izražavanja sa fokusom na proširenje područja primjene člana 10 na nenasilne protestne performanse kao ispoljavanje političkog govora; oglašavanje koje doprinosi javnoj raspravi o pitanjima od opšteg interesa i može se smatrati suprotnim javnom moralu i vjerskim vrijednostima; i ograničenja slobode izražavanja onlajn kada se pretvori u uvredljiv govor mržnje i podsticanje na nasilje.

Kada je u pitanju sloboda medija, u predstavljenim slučajevima razmatraju se odgovornosti novinara u obavljanju njihove profesije prilikom aktivnosti prikupljanja vijesti; pristup informacijama o pitanjima od javnog interesa i službenim dokumentima; zaštita novinarskih izvora u vezi sa upotrebom tehnologija za vršenje nadzora, a, naročito, u operacijama masovnog nadzora, kao i uključivanje medija u vođenje izbornih kampanja onlajn.

Sve u svemu, u odabranim predmetima istaknuta je obaveza država ugovornica Konvencije da poštuju standarde Konvencije u skladu sa načelom supsidijarnosti, dok se u nekim predmetima vlasti pozivaju da doprinesu sprovođenju Konvencije na domaćem nivou preduzimanjem opštih mjera kako bi ojačale postojeći zakonodavni okvir i unaprijedile svoje upravne i sudske prakse u cilju sprečavanja ponavljanja sličnih povreda slobode izražavanja u budućnosti.

Prvi dio ovog biltena sadrži kratak opis šest odabranih predmeta, dok drugi dio sadrži dubinsku analizu četiri druga, ključna predmeta.

Pregled najvažnijih predmeta iz oblasti prava na slobodu

izražavanja

Handzhiyski protiv Bugarske, presuda od 6. aprila 2021. godine, predstavka br. 10783/14

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke, lokalni opozicioni političar, osuđen je za manje huliganstvo i novčano kažnjen, jer je na kip gospodina Dimitra Blagoeva stavio opremu Djeda Mraza na koju je bila pričvršćena riječ „ostavka“. Gospodin Blagoev bio je osnivač Socijaldemokratske partije koja je djelovala za vrijeme komunističkog režima čiji je nasljednik bila Bugarska socijalistička partija, koja je pružila glavnu parlamentarnu podršku Vladi na vlasti. Taj čin dogodio se na Božić 2013. godine, u kontekstu antivladinih protesta širom države. Kip gospodina Blagoeva ranije su neidentifikovana lica ofarbala u crveno i bijelo kako bi ličio na Djeda Mraza i sprejom ispisala na njemu riješi „Djeda Mraz“.

Podnosilac predstavke žalio se pred Evropskim sudom za ljudska prava da je njegova osuda od strane domaćih sudova predstavljala povredu člana 10 Konvencije.

Obrazloženje Suda

Sud je odbio prigovor Vlade da podnosilac predstavke nije pretrpio značajnu štetu, zaključivši da,

iako novčana kazna izrečena protiv njega nije bila krivične prirode, njen iznos je bio prilično skroman i nije bilo naznaka da je dovela do bilo kakvih ozbiljnih štetnih posljedica po njega, za njega je ovaj predmet bio stvar principa. Pored toga, njegova žalba je pokrenula pitanja od opšte važnosti, naime, da li politički protest sproveden na način za koji se odlučio podnosilac predstavke može predstavljati legitimno ostvarivanje prava na slobodu izražavanja. Nadalje, čini se da je ovaj slučaj bio veoma medijski praćen i da je doveo do javne rasprave u Bugarskoj.

Ponašanje koje je dovelo do osuđujuće presude podnosioca predstavke Sud je smatrao izrazom koji je obuhvaćen članom 10 stav 1, kao simboličan čin kojim je podnosilac predstavke želio da izrazi politički protest i „prenese“ svoje „ideje“ o vladi i političkoj stranci koja ju je podržala. Stoga je izrečena kazna predstavljala miješanje u njegovu slobodu izražavanja, koje je bilo propisano zakonom i kojim se želio postići legitimni cilj zaštite prava drugih, prolaznika koji su mogli da budu uvrijeđeni. Međutim, nije bilo naznaka da je postojao rizik po javnu bezbjednost, jer su radnje podnosioca predstavke bile potpuno mirne i bilo je malo vjerovatno da će izazvati narušavanje javnog reda i mira.

Kada je riječ o proporcionalnosti, sankcija izrečena podnosiocu predstavke bila je najblaža moguća, i sastojala se samo od kazne izrečene u upravnom postupku u visini od 51 EUR, koju je podnosilac predstavke mogao da plati gotovo odmah i očigledno bez ikakvih poteškoća. Štaviše, kazna nije upisana u njegovu kaznenu evidenciju.

ESLJP je smatrao da, iako mjere namijenjene da odvrata od činjenja djela koja bi mogla uništiti spomenike ili oštetiti njihov fizički izgled mogu da budu potrebne u demokratskom društvu, podnosilac predstavke nije postupio nasilno i nije ni na koji način fizički uništio spomenik. Zatim se Sud osvrnuo na nekoliko faktora koje treba uzeti u obzir prilikom procjene miješanja: preciznu prirodu čina, namjeru koja stoji iza tog čina, poruku koja se nastoji prenijeti, kao i društveni značaj spomenika. U konkretnim okolnostima ovog predmeta, Sud je smatrao da je namjera podnosioca predstavke bila da protestuje protiv vlade i političke stranke koja ju je podržala, a ne da osudi historijsku ulogu gospodina Blagoeva ili da prema njemu izrazi prezir. On je jednostavno iskoristio spomenik kao simbol političke stranke koju je želio da kritikuje.

Kao rezultat toga, miješanje se nije smatralo neophodnim u demokratskom društvu, bez obzira na slobodu procjene koju nacionalne vlasti imaju u ovoj oblasti.

Napomena: Ova presuda ponovo potvrđuje da zaštita člana 10 obuhvata ne samo sadržinu izraženih ideja i informacija, već i formu u kojoj su prenijete (*Oberschlick protiv Austrije (br. 1)*), presuda od 23. maja 1991. godine, predstavka br. 11662/85, stav 57; *Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], presuda od 22. aprila 2013. godine, predstavka br. 48876/08, stav 100), i da je i izražajno ponašanje, koje šokira, vrijeđa ili uznemirava zaštićeno po članu 10 (*Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine, predstavka br. 5493/72, stav 49).

Ova presuda se može smatrati i nastavkom prethodne sudske prakse o izražavanju koja je imala elemente satire i političkog protesta koji je uključivao djela protiv kipova, spomenika i svetih mjesta kao uobičajen način izražavanja nezadovoljstva, neslaganja i odbacivanja u odnosu na političke ideje koje predstavljaju (*Mariya Alekhina i drugi protiv Rusije*, presuda od 17. jula 2018. godine, predstavka br. 38004/12, poznata i kao predmet Pusi Rajot (*Pussy Riot*); *Murat Vural protiv Turske*, presuda od 21. oktobra 2014. godine, pred-

stavka br. 9540/07; i *Tatár i Fáber protiv Mađarske*, presuda od 12. juna 2012. godine, predstavke br. 26005/08 i 26160/08). U svim navedenim predmetima Sud se fokusirao na neophodnost izricanja krivičnih sankcija, dok je po prvi put u ovom predmetu uveo kriterijume za nijansiranu procjenu nekrivičnih sankcija.

Zaista, ovom presudom proširuje se djelokrug slobode izražavanja kako bi se obezbijedila zaštita nenasilnih umjetničkih performansa usmjerenih na spomenike, ukoliko takvim performansima nije nanijeta šteta na konkretnom spomeniku.

Gachechiladze protiv Gruzije, presuda od 22. jula 2021. godine, predstavka br. 2591/19

Činjenično stanje ■

Podnositeljka predstavke, samostalna preduzetnica, proizvodila je kondome sa različitim dizajnom na ambalaži, za prodaju onlajn i putem automata. Četiri njena dizajna postala su predmet

upravnog prekršajnog postupka u kojem je novčano kažnjena i naloženo joj je da prestane da koristi i širi predmetne dizajne i da izvrši opoziv koji su već distribuirani, jer predstavljaju neetičko oglašavanje po Zakonu o oglašavanju.

Gradski sud Tbilisija utvrdio je da se reklamama krše opšteprihvaćene ljudske i etičke norme i da narušavaju vjerske simbole, nacionalne i historijske znamenitosti i spomenike. Apelacioni sud u Tbilisiju potvrdio je presudu nižeg suda, navodeći da podnositeljka predstavke nije mogla da dostavi nijedan dokaz koji bi dokazao da kondome nije proizvodila u komercijalne svrhe, već da podigne svijest o pitanjima važnim za društvo. Konstatovao je da bi se u Gruziji prikazivanje figura i vjerskih simbola na predmetima seksualne prirode – kondomima – percipiralo kao djelovanje usmjereno protiv javnog morala i kao uvreda vjere i vjerskih simbola koja bi bila usmjerena na veliki dio društva.

Nakon toga, podnositeljka predstavke je podnijela predstavku Evropskom sudu za ljudska prava žaleći se da je došlo do neopravdanog miješanja u njeno pravo na slobodu izražavanja po članu 10 Evropske konvencije.

Obrazloženje Suda

Sud je na početku odbacio prethodni pri-govor Vlade da podnositeljka predstavke nije pretrpjela značajnu štetu, nakon što je uzeo u obzir šta je za nju bilo u pitanju. Iako se kazna od približno 165 EUR nije činila naročito teškom, podnositeljka predstavke je tvrdila i da je pretrpjela gubitak prihoda i da joj je zabranjeno da te dizajne koristi u budućnosti. Kao rezultat toga, osporene mjere su bile takve prirode i ve-ličine da su, potencijalno, mogle da prouzrokuju da pretrpi značajne finansijske posljedice.

Pretpostavljajući da osporene mjere imaju osno-vu u domaćem pravu, Sud je prihvatio da su se miješanjem željeli postići legitimni ciljevi zaštite vjerskih prava drugih i/ili zaštite javnog morala.

Za razliku od domaćih sudova, Sud je smatrao da se „izraz“ podnositeljke predstavke ne može treti-rati kao da je izvršen samo u komercijalnom kon-tekstu, jer se čini da je imao za cilj da pokrene i/ ili doprinese javnoj raspravi o različitim pitanjima od opšteg interesa i zaista, bilo je navedeno da je cilj brenda razbijanje stereotipa i „da pomogne da se pravilno razumiju seks i seksualnost“.

Što se tiče prvog dizajna, koji je upućivao na biv-šu vladarku Gruzije, koja je proglašena sveticom, Sud je smatrao da kanonizacija javne ličnosti ne može sama po sebi isključiti da se o njenom liku javno raspravlja. Konstatovao je i odsustvo uvjer-ljivih argumenata koje je iznijela podnositeljka predstavke zašto je ili kako je upotreba tog lika na kondomima pokrenula ili doprinijela bilo ko-joj javnoj raspravi o pitanju od opšteg interesa. Zbog toga je Sudu bilo teško da prihvati da su domaći organi pogriješili kada su zaključili da se dizajn može smatrati bezrazložnom uvredom za predmet poštovanja Gruzijaca pravoslavne hri-šćanske vjere.

Što se tiče ostala tri dizajna, razlozi koje su predo-čili domaći sudovi nijesu bili relevantni i dovoljni da opravdaju miješanje po članu 10 stav 2. Iako je apelacioni sud smatrao da su slika i prateći tekst drugog dizajna na kojem je bilo prikazano lice pande i koji je upućivao na hrišćanski praznik, neopravdano uvrijedili način života vjerujućih pravoslavnih hrišćana i vjersko učenje da sek-sualne odnose treba izbjegavati za vrijeme po-sta vezanog za važne vjerske praznike, dizajn je samo ponovio popularni, već postojeći umjetnič-ki izraz anonimne grupe zvane Panda i činilo se da predstavlja kritiku različitih ideja, uključujući i one koje se odnose na vjerska učenja i prakse. Na argument podnositeljke predstavke o odsustvu svake vjerske konotacije trećeg dizajna na kojem je bila prikazana lijeva ženska šaka sa kondomom postavljenim preko dva podignuta prsta domaći sudovi nijesu odgovorili. Isto tako, ostalo je neja-sno zašto su smatrali da bi slika krune, navodno napravljene od kondoma, sa tekstom uz sliku koji upućuje na istorijski događaj, koja je bila prikaza-na na četvrtom dizajnu, mogla da bude obuhva-ćena definicijom neetičkog oglašavanja, niti je objašnjeno da li je postojala bilo kakva „goruća društvena potreba“ da se ograniči njeno širenje.

Konačno, Sud je zaključio da je očigledna impli-kacija u odlukama domaćih sudova da su stavovi o etici vjernika Gruzijske pravoslavne crkve imali primat u odmjeravanju različitih vrijednosti zašti-ćenih Konvencijom i Ustavom Gruzije bila suprot-na stavovima Ustavnog suda i u suprotnosti sa relevantnim međunarodnim standardima.

Napomena: Ova presuda je prilično važna iz više razloga. Prvo – ponovljeno je da po članu 10 stav 2 ima malo prostora za ograničenja rasprave o pitanjima od javnog interesa. Drugo – jasno se stavlja do znanja da u kontekstu vjerskih uvjere-nja ostvarivanje slobode izražavanja nosi sa so-bom dužnosti i odgovornosti kako bi se obezbije-dilo mirno uživanje vjerskih sloboda, uključujući i dužnost da se, koliko je to moguće, izbjegava izražavanje koje je, u odnosu na predmete pošto-vanja, bezrazložno uvredljivo za druge i prostač-ko. Treće – njome se prenosi snažna poruka da u pluralističkom demokratskom društvu oni koji su odlučili da ostvare slobodu ispoljavanja svo-

je vjere, moraju da tolerišu i prihvate kada drugi negiraju njihova vjerska uvjerenja, pa čak i šire doktrine koje su neprijateljski nastrojene prema njihovoj vjeri.

Sedletska protiv Ukrajine, presuda od 1. aprila 2021. godine, predstavka br. 42634/18

Činjenično stanje

Predmet se odnosio na davanje sudskog odobrenja istražnim organima da pristupe podacima o komunikaciji preko mobilnog telefona podnositeljke predstavke, istraživačke novinarke Radija Slobodna Evropa/Radio Liberti, što je moglo da dovede do informacija o njenim novinarskim izvorima.

Podnositeljka predstavke je navodno bila prisutna na zatvorenom sastanku sa S., šefom Nacionalnog biroa za borbu protiv korupcije, tokom kojeg je on otkrio povjerljive informacije o nekim krivičnim istragama koje su u toku, uključujući i onu koja je pokrenuta protiv tužioca, K. Krajem 2017. godine podnositeljka predstavke pozvana je radi ispitivanja, tokom krivičnog postupka pokrenutog protiv S. zbog povrede privatnosti i otkrivanja povjerljivih informacija. Potvrdila je da je komunicirala sa S., ali je odbila da odgovori na pitanja koja su se odnosila na navodni sastanak sa S., tvrdeći da, po članu 65 Zakonika o krivičnom postupku, ne može da bude saslušana kao svjedok ako bi to dovelo do identifikacije njenih novinarskih izvora.

Dana 27. avgusta 2018. godine, istražni sudija Okružnog suda izdao je nalog kojim se dozvoljava prikupljanje podataka koje je zatražio istražitelj Glavnog tužilaštva. Podnositeljka predstavke je osporila nalog i zatražila da se suspenduje pred Apelacionim gradskim sudom Kijeva, koji je ukinuo nalog Okružnog suda i donio novi kojim je dozvoljen pristup isključivo podacima o datumima i vremenu prisutnosti mobilnog telefona podnositeljke predstavke na šest određenih ulica i mjesta u Kijevu. Oba naloga odnosila su se na period od šesnaest mjeseci.

Oslanjajući se naročito na čl. 10 i 13 Konvencije, podnositeljka predstavke se žalila na neopravdano miješanje u zaštitu novinarskih izvora i nedostatak djelotvornih pravnih lijekova u vezi s tim i zatražila određivanje privremene mjere.

Obrazloženje Suda

Nakon detaljnog ispitivanja slučaja po članu 10, Sud je zaključio da žalbu podnositeljke predstavke nije potrebno razmatrati po članu 13.

Sud je prihvatio da se miješanjem o kome je riječ želio ostvariti legitimni cilj sprečavanja krivičnog djela i zaštite ugleda ili prava drugih navedenih u članu 10 stav 2 Konvencije.

Prilikom razmatranja da li je miješanje bilo propisano zakonom, Sud je konstatovao da ima određenu osnovu u domaćem pravu, naročito u članu 163 Zakonika o krivičnom postupku. Prilikom ispitivanja da li je miješanje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je konstatovao da je prvobitnim nalogom Okružnog suda od 27. avgusta 2018. godine tužilaštvu odobreno da prikupi širok raspon zaštićenih podataka o komunikaciji podnositeljke predstavke koji su se odnosili na njene lične i profesionalne kontakte tokom perioda od šesnaest mjeseci. Ovo je moglo da uključi informacije koje se mogu identifikovati u vezi sa povjerljivim izvorima podnositeljke predstavke koje nijesu bile relevantne za krivični postupak protiv S., te su predstavljale veći rizik od ugrožavanja interesa zaštićenih članom 10, jer je rad podnositeljke predstavke kao novinarke bio usredsređen na istraživanje visoke korupcije. Pored toga, nalog nije sadržao nikakve zaštitne mjere, isključujući time mogućnost da bi se dobijene informacije mogle potencijalno koristiti u svrhe koje nijesu povezane sa krivičnom istragom u vezi sa S. Iz tog razloga, njegov opseg bio je krajnje nesrazmjern legitinim ciljevima istrage navodnog curenja tajnih podataka od strane S. iako je novo odobrenje za pristup podacima od 18. septembra 2018. godine u biti bilo ograničeno na prikupljanje podataka o njoj geolokaciji što je moglo da otkloni rizik od identifikovanja

izvora podnositeljke prijave koji nijesu povezani sa postupkom protiv S., tužilački organi su S. tretirali kao novinarski izvor kog je podnositeljka predstavke upoznala radi dobijanja povjerljivih informacija relevantnih za njenu aktivnost istraživačkog novinara.

Po mišljenju Suda, Apelacioni sud: nije naveo zašto je interes za dobijanje podataka o geolokaciji podnositeljke predstavke od ključne važnosti za borbu protiv teškog kriminala; nije utvrdio da li su postojale razumne alternativne mjere za dobijanje traženih informacija; nije pokazao da je legitimni interes za objelodanjivanjem jasno prevagnuo nad javnim interesom za neobjelodanjivanjem. Shodno tome, odobrenje koje su domaći sudovi dali za pristup podacima nije bilo opravdano „pretežnim zahtjevom u javnom interesu“ niti je, stoga, bilo neophodno u demokratskom društvu, što je dovelo do povrede člana 10 Konvencije.

Prije donošenja presude, 18. septembra 2018. godine, Sud je usvojio zahtjev podnositeljke predstavke za određivanje privremene mjere po Pravilu 39, ukazujući da bi Vlada trebalo da obezbijedi da se javne vlasti uzdrže od pristupa podacima navedenim u nalogu od 27. avgusta 2018. godine. Privremena mjera je obustavljena presudom donijetom u ovom predmetu, s obzirom na to da je odobrenje za pristup podacima o komunikaciji podnositeljke predstavke isteklo.

Napomena: Ova presuda zasnovana je na standardima sadržanim u relevantnim međunarodnim instrumentima i predstavlja potvrdu ustaljene sudske prakse Suda koja se odnosi na zaštitu novinarskih izvora kao jednog od kamena temeljaca slobode štampe bez koje bi izvori mogli da budu odvraceni od toga da pružaju pomoć štampi u informisanju javnosti o pitanjima od javnog interesa. Ključna uloga štampe kao čuvara javnog interesa mogla bi da bude ugrožena, a to bi negativno uticalo i na sposobnost štampe da daje tačne i pouzdane informacije ([Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 27. marta 1996. godine, predstavka br. 17488/90, stav 39, i [Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije](#) [VV], presuda od 14. septembra 2010. godine, predstavka br. 38224/03, stav 50). Treba naročito naglasiti da

se presudom proširuje zaštita novinarskih izvora i na podatke o geolokaciji koji se čuvaju na serveru operatora mobilne telefonije.

[Yuriy Chumak protiv Ukrajine,](#) *presuda od 18. marta 2021. godine,* *predstavka br. 23897/10*

Činjenično stanje ■

Dana 5. maja 2005. godine, podnosilac predstavke, novinar i član nevladine organizacije, podnio je predsjedniku Ukrajine pisani zahtjev za informacijama o praksi nezakonitih ograničenja pristupa normativnim pravnim aktima.

Dana 1. juna 2006. godine, Sekretarijat predsjednika Ukrajine izvinio se zbog kašnjenja u odgovoru „koja su uzrokovana tehničkim razlozima“ i obavijestio je podnosioca predstavke da se pristup pravnim aktima može ostvariti putem Jedinstvenog državnog registra pravnih akata koji vodi Ministarstvo pravde i da je, po Zakonu o državnim tajnama, potrebno formalno uvjerenje o bezbjednosnoj provjeri da bi se pristupilo službenim dokumentima koji su sadržali podatke klasifikovane kao državna tajna ili druge povjerljive podatke.

Ministarstvo pravde je, pak, odbilo da podnosiocu predstavke dostavi spisak dokumenata predsjednika Ukrajine sa restriktivnim oznakama „nije za objavljivanje“ i „nije za štampanje“, pozivajući se na njihov status povjerljivih podataka koji ne podliježu otkrivanju prema ograničenjima prava na pristup informacijama saglasno čl. 30 i 37 Zakona o informisanju.

U prvom stepenu, nadležni lokalni sud odbio je zahtjev podnosioca predstavke da izda izjašnjenje kojim bi priznao da je predsjednikov odgovor predstavljao nezakonito odbijanje i nalog predsjedniku da mu dostavi tražene podatke. U obrazloženju je naveo da se te informacije ne odnose na njega lično i da, stoga, nijesu potrebne za ostvarivanje njegovih prava i interesa.

Njegove dalje žalbe odbili su Regionalni apelacioni upravni sud i Viši upravni sud Ukrajine.

Podnosilac predstavke žalio se pred ESLJP po članu 10 Konvencije na odbijanje domaćih organa da mu dostave informacije koje je tražio.

Obrazloženje Suda

P rilikom razmatranja na sopstvenu inicijativu primjenjivosti člana 10, Sud je konstatovao da, iako član 10 ne daje pojedincu pravo na pristup informacijama u posjedu organa javne vlasti, niti obavezuje Vladu da takve podatke saopšti pojedincu, takvo pravo ili obaveza mogu nastati kada je pristup informacijama od ključne važnosti za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja od strane pojedinca, naročito „slobodu primanja i saopštavanja informacija“ i kada njihovo uskraćivanje predstavlja miješanje u to pravo ([Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 8. novembra 2016. godine, predstavka br. 18030/11, stav 156).

Nadalje, oslonio se na kriterijume utvrđene u presudi *Magyar Helsinki Bizottság*: (i) svrhu zahtjeva za informacijama; (ii) prirodu traženih informacija; (iii) ulogu podnosioca predstavke; i (iv) da li su informacije bile spremne i dostupne, da bi zaključio da predstavka podnosioca predstavke nije ni očigledno neosnovana, niti neprihvatljiva po bilo kom drugom osnovu iz člana 35 EKLJP, s obzirom na to da je podnosilac predstavke bio novinar i član nevladine organizacije za ljudska prava, da je želio da ostvari pravo na saopštavanje informacija o pitanju od javnog interesa i tražio pristup informacijama u tu svrhu po članu 10 Konvencije. Odbijanje pristupa je, stoga, predstavljalo miješanje u prava podnosioca predstavke po tom članu.

Sud je, u ocjeni merituma, primijetio da se ni upravni organi ni sudovi nijesu bavili glavnim pitanjem koje je podnosilac predstavke postavljao tokom domaćeg postupka, odnosno, nezakonitosti upotrebe restriktivnih oznaka (Vlada je izričito navela u svojim zapažanjima da njihova upotreba nije bila propisana domaćim zakonodavstvom), niti su dali detaljnije informacije o uslovima postupku klasifikacije određenih traženih pravnih akata kao povjerljivih.

Sud je konstatovao nedostatak analize proporcionalnosti miješanja koju je trebalo da izvrše domaći sudovi, jer nijesu razmotrili nijedan argument podnosioca predstavke. Njihovi zaključci zasnovani su na kratkoj izjavi da predmetne informacije nemaju nikakve implikacije na njegova prava i slobode i da su povjerljive prirode. Sud je zaključio da domaći organi nijesu predočili relevantne i dovoljne razloge koji bi mogli da opravdaju miješanje, što nije bilo u skladu sa standardima sadržanim u članu 10 Konvencije i otkriva proceduralnu disfunkciju ili grešku ukrajinskih vlasti i sudova. Shodno tome, došlo je do povrede člana 10 Konvencije.

Napomena: Predmet potvrđuje načela utvrđena u presudi Velikog vijeća u predmetu *Magyar Helsinki Bizottság* koja predstavlja ključni precedent jer je uvela novo pravo na pristup informacijama u posjedu privatnih tijela.

Štaviše, to je korak naprijed u primjeni načela koja su uspostavljena u tom pogledu i koja se stalno razvijaju, koji označava progresivno proširenje opsega prava na pristup informacijama, čime se nova načela primjenjuju retroaktivno na činjenice koje su se dogodile kada to pravo Sud još uvijek nije bio priznao. Konačno, u ovoj presudi Sud jasno utvrđuje zahtjev da domaći organi treba novinaru ili široj javnosti da pruže dodatne razloge zašto su određeni dati dokument ili određeni dati skup agregiranih informacija koje se odnose na grupu dokumenata tajni, pa se stoga ne mogu učiniti javno dostupnim.

Kilin protiv Rusije, presuda od 11. maja 2021. godine, predstavka br.10271/12

Činjenično stanje

P odnosilac predstavke osuđen je na uslovnu kaznu zatvora u trajanju od osamnaest mjeseci zbog javnih poziva na nasilje i etničku neslogu zbog video i audio fajlova koje je učinio dostupnim preko naloga na onlajn društvenoj mreži (VKontakte). Apelacioni sud je u

postupku po žalbi ukinuo presudu prvostepenog suda i donio novu presudu kojom je potvrđena osuđujuća presuda podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke je zatim podnio neuspješnu kasacionu žalbu Regionalnom sudu.

Podnosilac predstavke je tvrdio pred Evropskim sudom za ljudska prava da je osuđujućom krivičnom presudom prekršen član 10 i da je žalbena rasprava u krivičnom postupku koji je protiv nje ga vođen održana bez prisustva javnosti čime je povrijeđen član 6 Konvencije.

Obrazloženje Suda

Sud je na početku odbacio tvrdnju Vlade da se pritužba mora proglasiti nespojivom *rationae materiae* u odnosu na član 17 Konvencije (zabrana zloupotrebe prava), navodeći da se član 17 primjenjuje samo izuzetno i u ekstremnim slučajevima. U slučajevima koji se odnose na član 10 Konvencije, treba mu pribjeći samo ako je odmah jasno da se spornim izjavama nastojalo da se ovaj član liši svoje prave svrhe tako što će se pravo na slobodu izražavanja iskoristiti za ciljeve koji su jasno suprotni vrijednostima Konvencije (vidi [Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], presuda od 15. oktobra 2005. godine, predstavka br. 27510/08, stav 114).

Član 10 (sloboda izražavanja): Iako je podnosilac predstavke negirao da je bio korisnik relevantnog naloga na društvenoj mreži i tvrdio da su sporni sadržaj objavili drugi, Sud je pošao od pretpostavke da je bilo „miješanja“ u njegovo pravo na slobodu izražavanja, koje je bilo propisano zakonom.

Što se tiče legitimnog cilja miješanja, Sud se nije uvjerio da je pokazano da su interesi nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta i javne bezbjednosti relevantni u ovom predmetu. Smatrao je, međutim, da se može smatrati da je namjena krivičnog gonjenja podnosioca predstavke bila sprečavanje nereda i krivičnih djela i zaštita „prava drugih“, naročito dostojanstva ljudi neruske nacionalnosti, naročito Azerbejdžanaca.

Prilikom utvrđivanja da li je miješanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“, Sud je uzeo u obzir različite relevantne faktore, uključujući

i: društvenu i političku situaciju u kojoj su date izjave; da li se izjave, posmatrane u njihovom neposrednom ili širem kontekstu, mogu posmatrati kao direktan ili indirektan poziv na nasilje ili kao opravdanje nasilja, mržnje ili netolerancije; način na koji su date; i njihova sposobnost da dovedu do štetnih posljedica.

Poseban naglasak je u analizi Suda stavljen na prirodu spornog sadržaja. Primijećeno je, naročito, da je sporni video naslovljen *Rusija 88 (Baka)* bio „mokumentarac“ (pseudodokumentarna komedija) kao forma umjetničkog izražavanja i satiričnog društvenog komentara. Međutim, predstavljanje videa odvojeno od cjelokupnog konteksta filma koji je prvobitno korišćen za razotkrivanje tehnika nacionalističke propagande, u stvari je proizveo efekat izazivanja etničke mržnje i nasilja.

Sud je zaključio da se obrazloženje domaćih sudova zasnovano na umišljaju podnosioca predstavke da podstakne na nasilje postavljanjem na internet sadržaja trećeg lica može smatrati i relevantnim i dovoljnim da opravda njegovo krivično gonjenje. Imajući u vidu rasističku prirodu materijala i odsustvo bilo kakvog komentara koji bi otkrio stav podnosioca predstavke prema takvom sadržaju, domaći sudovi su uvjerljivo pokazali da je to izazvalo etničku neslogu i, prije svega, jasnu namjeru podnosioca predstavke da izazove izvršenje s tim povezanih djela mržnje ili netrpeljivosti.

Sud nije imao razloga da smatra da je podnosilac predstavke, učinivši sporni materijal dostupnim drugim korisnicima, doprinio ili barem namjeravao da doprinese bilo kakvoj raspravi o pitanju od javnog interesa. Iako je samo pedesetak ljudi moglo da pristupi tom materijalu, a čini se da podnosilac predstavke nije bio poznat ili popularan korisnik društvenih mreža, što je moglo da privuče pažnju javnosti na materijal i tako poveća njegov potencijalno štetan uticaj, Sud nije isključio da bi dijeljenje sadržaja na takav način unutar onlajn grupe istomišljenika moglo da ima efekat jačanja i radikalizovanja njihovih ideja bez izlaganja bilo kakvoj kritičkoj raspravi ili različitim stavovima.

Sud je razmotrio i prirodu i težinu izrečenih kazni koje su smatrane srazmjernim u konkretnim

okolnostima, prije nego što je zaključio da nema povrede člana 10 EKLJP.

Član 6 (pravo na pravično suđenje): Sud je zapazio da nije pokazano da je odluka o održavanju rasprave pred drugostepenim sudom bez prisustva javnosti bila nužno potrebna u datim okolnostima ovog slučaja i da isključenje štampe i javnosti sa žalbene rasprave nije bilo opravdano. Žalbeni sud nije ukazao ni na kakve činjenične elemente ili pravne argumente koji bi opravdali raspravu bez prisustva javnosti. Konačno, konstatovano je i da navodna povreda prava podnosioca predstavke na javnu raspravu po žalbi nije ispravljena u kasacionom postupku pred Regionalnim sudom. Stoga je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Napomena: Ova presuda je nastavak jurisprudencije Suda o slobodi izražavanja na internetu. Za razliku od mnogih prethodnih slučajeva u kojima se radilo o odgovornosti internet portala za komentare koje su na njihove sajtove postavljala anonimna treća lica ([Delfi AS protiv Estonije](#) [VV], presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09; [Magyar Tartalomsgátlatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske](#), presuda od 2. februara 2016. godine, predstavka br. 22947/13) ili, na primjer, za postavljanje hiperlinka koji vodi do klevetničkog sadržaja ([Magyar Jeti Zrt protiv Mađarske](#), presuda od 4. decembra 2018. godine, predstavka br. 11257/16), ovaj slučaj pokreće pitanja o individualnoj odgovornosti svakog pojedinog korisnika onlajn platformi društvenih mreža za sadržaj koji dijeli u svojoj društvenoj interakciji sa drugima, naročito ako lice to nije propratilo bilo kakvim komentarom ili na drugi način označilo svoj stav prema tom sadržaju.

[Amaghlobeli i drugi protiv Gruzije](#), presuda od 20. maja 2021. godine, predstavka br. 41192/11

Činjenično stanje

Dana 15. avgusta 2009. godine, dvojica podnosilaca predstavke, koji su bili novinari, ušli su u zaštićenu zonu carinske kontrole graničnog prelaza, gdje su dolazeći putnici

popunjavali carinske deklaracije i naplaćivale se carine na uvezenu robu, nakon što su dobili neke izvještaje da službenici granične policije sprovode proizvoljne prakse carinjenja. Intervjuisali su putnike i snimali fotografije, a odbili su da odu kada su to od njih zatražili carinici pozivajući se na svoju slobodu da obavljaju svoju profesiju novinara kako su oni smatrali da treba. Kao rezultat toga, kažnjeni su sa po 1.000 gruzijskih larija (GEL) zbog nepoštovanja naloga carinskih službenika i sprovedeni su iz zaštićene zone. Nije im oduzeta oprema za snimanje ni snimljeni razgovori. Sljedeće nedjelje u njihovom novinskom listu objavljen je opsežan članak o carinskim procedurama, koji je uključivao i snimljene razgovore.

Tužba sudu za poništenje upravne sankcije odbačena je kao neosnovana. Početkom februara 2010. godine Gradski sud Tbilisija utvrdio je da su dvojica novinara narušili carinske procedure i prekršili Carinski zakon ulaskom u zonu bez prethodne dozvole i nepoštovanjem više puta izrečenih naloga carinika da napuste tu zonu. Sud je naglasio da su kažnjeni zbog toga, a ne zbog obavljanja svoje novinarske profesije, kao i da se novinari moraju pridržavati pravila koja važe i za širu javnost. Ovu presudu potvrdili su Apelacioni sud Tbilisija i Vrhovni sud.

Podnosioci predstavke žalili su se pred ESLJP da je izricanje novčane kazne za vršenje aktivnosti prikupljanja vijesti u zaštićenoj zoni pod kontrolom države predstavljalo miješanje u njihova prava po članu 10 Konvencije, tvrdeći da se ne može reći da je miješanje u njihovu novinarsku slobodu bilo „propisano zakonom“ jer formulacija relevantnih domaćih odredbi nije ispunila uslov „predvidivosti“ i da je iznos novčane kazne bio dovoljno visok da ima „obeshrabrujući efekat“ na istraživačko novinarstvo.

Obrazloženje Suda

Što se tiče zakonitosti miješanja, Sud je smatrao da su domaći sudovi, čije obrazloženje nije bilo proizvoljno, propisno ispitili argument podnosilaca predstavke da efekti domaćeg zakona nijesu predvidivi. Sud nije sumnjao da je miješanje na koje se odnosi žalba pro-

pisano zakonom i da se njime želio postići legitimni cilj sprečavanja nereda u carinskoj zoni koju kontroliše država.

Procjena okolnosti slučaja od strane Suda je zatim usmjerena na vrijednost aktivnosti prikupljanja vijesti i koncept „odgovornog“ novinarstva.

Istaknuto je da ograničenje istraživačkih aktivnosti novinara iziskuje pomno ispitivanje zbog rizika po ključnu ulogu koju mediji imaju u demokratskom društvu kao „čuvari javnog interesa“ i po njihovu sposobnost da daju tačne i pouzdane informacije. I pored toga, naglašeno je da se stavom 2 člana 10 ne jemči potpuno neograničena sloboda izražavanja, čak ni u pogledu medijskog izvještavanja o pitanjima koji su razlog za ozbiljnu zabrinutost javnosti. Koncept odgovornog novinarstva značio je da se novinari, u načelu, ne mogu osloboditi dužnosti da poštuju uobičajeni krivični zakon samo zato što su novinari, već da su se morali ponašati zakonito, uključujući i kada su javno djelovali s vlastima obavljajući novinarski posao.

Sud je zapazio da iako su aktivnosti prikupljanja vijesti mogle konstruktivno da doprinesu javnoj raspravi o pitanju od javnog interesa, novinari su mogli da koriste alternativna i manje intruzivna sredstva za prikupljanje željenih informacija, naročito jer nijesu pokazali da je samo neposredno poznavanje carinskih postupaka iz prve ruke, na osnovu njihovog ličnog iskustva i prisutnosti u zoni, moglo da ima vrijednost i pouzdanost u mjeri koja je potrebna za njihove novinarske aktivnosti.

U svjetlu ponašanja podnosioca predstavke, činjenice da se domaći organi nijesu protivili tome da podnosioci predstavke u potpunosti iskoriste razgovore snimljene u zoni carinske kontrole i objave članak o njihovoj novinarskoj istrazi, visine novčane kazne (oko 320 EUR) koja se nije smatrala pretjeranom, kao i činjenice da su domaći sudovi sami sproveli potpuno odmjeravanje, propisno potvrđujući da su podnosioci predstavke imali status novinara, i iznijeli čvrste razloge za svoje odluke koje su bile u skladu sa sudskom praksom Suda, Sud nije utvrdio da je bilo povrede člana 10 Konvencije.

Napomena: Ova presuda je dalji razvoj prethodne sudske prakse Suda koja se odnosi na pristup određenim lokacijama i lokalitetima i prisutnost na tim lokacijama i lokalitetima, radi prikupljanja informacija, na primjer, u predmetima [Karácsony protiv Mađarske](#) [VV] (presuda od 17. maja 2016. godine, predstavka br. 37494/02); [Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije](#) (presuda od 9. februara 2017. godine, predstavka br. 67259/14); [Szurovecz protiv Mađarske](#) (presuda od 8. oktobra 2019. godine, predstavka br. 15428/16) i [Mándli i drugi protiv Mađarske](#) (presuda od 26. maja 2020. godine, predstavka br. 63164/16). Naročito je relevantna jer podsjeća na dužnost novinara da budu svjesni pravnih posljedica nezakonitog ponašanja i da te posljedice prihvate, uključujući i rizik da budu predmet zakonskih sankcija, što je već detaljno razrađeno u predmetu [Pentikäinen protiv Finske](#) [VV] (presuda od 20. oktobra 2015. godine, predstavka br. 11882/10).

Dubinska analiza odabranih predmeta

Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], presuda od 25. maja 2021. godine, predstavke br. 58170/13, 62322/14 i 24960/15

Činjenično stanje

Tri predstavke Sudu je 2013. godine dostavilo 16 organizacija i pojedinaca, uključujući i britansku nevladinu organizaciju „Big Brother Watch“, nakon otkrića Edwarda Snowdena u vezi sa praksama elektronskog „masovnog nadzora“ kojima su upravljale obavještajne službe Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenog Kraljevstva, uključujući i masovno presijetanje komunikacija korišćenjem programa Tempora, PRISM i Upstream.

Nakon što su zahtjevi podnosioca predstavke odbaceni na domaćem nivou, oni su se žalili pred ESLJP na obim i veličinu programa za elektronski nadzor kojim upravlja Vlada Ujedinjenog Kraljevstva.

Kumulativno, podnosioci predstavke u tri spojena predmeta žalili su se na kompatibilnost sa čl. 8 (pravo na poštovanje privatnog života) i 10 (sloboda izražavanja) tri diskretna režima: režima za masovno presijetanje komunikacija po članu 8(4) Zakona o regulisanju istražnih ovlašćenja (ZRIO); režima za prijem obavještajnih podataka od stranih obavještajnih službi; i režima za pribavljanje komunikacionih podataka od pružalaca komunikacionih usluga.

U presudi od 13. septembra 2018. godine, Vijeće je utvrdilo da su režim masovnog presijetanja po članu 8(4) Zakona o regulisanju istražnih ovla-

šćenja (ZRIO) i režim za pribavljanje podataka od pružalaca komunikacionih usluga po Poglavlju II ZRIO prekršili čl. 8 i 10. Sud nije utvrdio da je došlo do povrede člana 8 u pogledu režima razmjene obavještajnih podataka koji se smatrao usaglašenim sa Konvencijom. Predmet je upućen Velikom vijeću na zahtjev podnosioca predstavke.

Obrazloženje Suda

Član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života): Veliko vijeće je u velikoj mjeri potvrdilo presudu Vijeća, u kojoj je masovni nadzor stranih komunikacija prepoznat kao nezaobilazno sredstvo država za zaštitu nacionalne bezbjednosti, pod uslovom da se preduzima u skladu sa odgovarajućim zaštitnim mjerama i mehanizmima nadzora. U tom kontekstu, presudom je potvrđeno i da nacionalne vlasti uživaju široku slobodu procjene u izboru načina na koji će najbolje postići legitimni cilj zaštite nacionalne bezbjednosti i da odluka da se primijeni režim masovnog presijetanja ne krši sama po sebi prava iz člana 8.

Sud je napravio jasnu razliku između ciljanog i masovnog presijetanja koje je generalno usmjereno na međunarodne komunikacije i uglavnom se koristi za prikupljanje stranih obavještajnih podataka, kao i rano otkrivanje i istragu novih prijetnji koje potiču i od poznatih i od nepoznatih aktera, uključujući i sajber napade, protivšpijunažu i borbu protiv terorizma (stav 345). Sud je zatim opisao pristup koji se mora primijeniti u slučajevima masovnog presijetanja, uzevši kao polazište šest minimalnih zaštitnih mjera razvijenih u pred-

metu [Weber i Saravia protiv Njemačke](#) (odluka od 29. juna 2006. godine, predstavka br. 54934/00) o ciljanom presrijetanju. Shodno tim zaštitnim mjerama, u domaćem zakonu kojim se dozvoljava vršenje nadzora mora se navesti: (1) priroda kažnjivih djela koja mogu dovesti do izdavanja naloga za presrijetanje; (2) definicija kategorija lica za koja postoji mogućnost prisluškivanja telefona; (3) ograničenje trajanja prisluškivanja telefona; (4) proceduru koju treba slijediti za ispitivanje, korišćenje i čuvanje pribavljenih podataka; (5) mjere predostrožnosti koje treba preduzeti prilikom saopštavanja podataka drugim stranama; i (6) okolnosti u kojima se mogu ili moraju izbrisati snimci ili uništiti trake.

Štaviše, Sud je utvrdio novi konceptualni okvir koji se sastoji od osam kriterijuma koje je potrebno uzeti u obzir pored šest zaštitnih mjera iz presude Weber kada se procjenjuje da li je tužena država postupila u okviru svog uskog polja slobodne procjene i da li su njene operacije bile zakonite i neophodne: (1) razlozi na osnovu kojih se može odobriti masovno presrijetanje; (2) okolnosti u kojima se može presresti komunikacija pojedinca; (3) procedure koje treba slijediti za izdavanje odobrenja; (4) procedure koje treba slijediti prilikom izbora, ispitivanja i korišćenja presretnutog materijala; (5) mjere predostrožnosti koje treba preduzeti prilikom saopštavanja materijala drugim stranama; (6) ograničenja trajanja presrijetanja, čuvanja presretnutog materijala i okolnosti u kojima se takav materijal mora izbrisati ili uništiti; (7) procedure i modaliteti nadzora od strane nezavisnog organa u pogledu poštovanja gore navedenih zaštitnih mjera i njegovih ovlašćenja za rješavanje nepoštovanja tih mjera; i (8) procedure nezavisnog naknadnog provjeravanja takvog poštovanja i ovlašćenja koja nadležni organi ima u rješavanju slučajeva nepoštovanja (stav 361).

Nakon što je izvršio detaljnu procjenu, Sud je zaključio da režim, posmatran u cjelini, nije sadržao dovoljno sveobuhvatnih zaštitnih mjera koje bi pružile adekvatne i djelotvorne garancije protiv proizvoljnosti i rizika od zloupotrebe. Iako je komesar za presrijetanje komunikacija pružao nezavisan i djelotvoran nadzor nad datim reži-

mom, a Tribunal za istražna ovlašćenja nudio pouzdano pravno sredstvo svakom ko sumnja da su njegovu komunikaciju presrele obavještajne službe, te važne zaštitne mjere nijesu bile dovoljna protivteža uočenim nedostacima. Režim masovnog presrijetanja komunikacija shodno članu 8(4) ZRIO nije ispunio zahtjev „kvaliteta zakona“ te stoga nije mogao da zadrži „miješanje“ na nivou „neophodnog u demokratskom društvu“.

Shodno tome, Veliko vijeće je jednoglasno potvrdilo ranije zaključke o povredi prava iz člana 8 u pogledu masovnog presrijetanja i pribavljanja podataka od pružalaca komunikacionih usluga, dok je, takođe u skladu sa ranijom odlukom, utvrdilo da nije došlo do povrede prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u vezi sa aranžmanima razmjene obavještajnih podataka Ujedinjenog Kraljevstva.

Član 10 (sloboda izražavanja): Sud je ispitao i pri tužbe po članu 10 koje su podnijeli neki podnosioci predstavke u vezi sa režimom iz člana 8(4). Tvrdili su da je zaštita predviđena članom 10 za povjerljivu komunikaciju od presudnog značaja za njih kao novinare, odnosno nevladine organizacije. Naročito su tvrdili da je režim masovnog presrijetanja prekršio član 10 jer je presrijetanje velikih razmjera i održavanje velikih baza informacija imalo obeshrabrujući efekat na slobodu komunikacije za novinare.

Veliko vijeće uputilo je na obrazloženje Vijeća koje je smatralo da s obzirom na to da mjere nadzora po režimu iz člana 8(4) nemaju za cilj praćenje novinara ili otkrivanje novinarskih izvora, presrijetanje takvih komunikacija se, samo po sebi, ne može okarakterisati kao naročito ozbiljno miješanje u slobodu izražavanja. Vijeće je, međutim, smatralo da bi miješanje bilo veće kad bi se te komunikacije odabrale za ispitivanje i da bi se moglo „opravdati pretežnim zahtjevom u javnom interesu“ samo ako bi ga pratile dovoljne zaštitne mjere u pogledu okolnosti u kojima bi takva komunikacija mogla namjerno da bude odabrana za ispitivanje koje bi moralo da bude dovoljno jasno utvrđeno u domaćem pravu, i adekvatnim mjerama koje bi se morale uspostaviti da obezbijedi zaštita povjerljivosti. U odsustvu bilo kakvih

javno dostupnih aranžmana kojima se ograničava mogućnost obavještajnih službi da pretražuju i pregledaju povjerljivi novinarski materijal, osim kada je to opravdano pretežnim zahtjevom u javnom interesu, Vijeće je utvrdilo da je došlo i do povrede člana 10 Konvencije.

Veliko vijeće je primijenilo vrlo sličan pristup. Započelo je podsjećanjem na važnost zaštite novinarskih izvora kao jednog od kamena temeljca slobode štampe i konstatovalo štetan uticaj koji bi otkrivanje izvora potencijalno moglo da ima, ne samo na izvor čiji se identitet može otkriti, već na medij koji bi ga otkrio i na pripadnike javnosti, koji imaju interes da dobiju informacije saopštene preko anonimnih izvora. Uputilo je i na predmet [Sanoma Uitgevers B.V. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) [VV] (presuda od 14. septembra 2010. godine, predstavka br. 38224/03) i druge predmete kako bi istaklo potrebu za uspostavljanjem zakonskih procesnih garancija, uključujući sudsku reviziju, koje bi mogle da spriječe identifikovanje izvora, osim ako bi manje intruzivna mjera bila dovoljna da ostvari utvrđene pretežne javne interese.

Sud je zatim ukazao da ako su obavještajne službe namjerno pristupile povjerljivom novinarskom materijalu namjernom upotrebom selektora ili pojmova za pretraživanje povezanih s novinarom ili novinskom organizacijom. Velika je vjerovatnoća da će taj materijal biti izabran za ispitivanje. Takvo miješanje biće srazmjerno miješanju koje je nastalo usljed pretresa kuće ili radnog mjesta novinara i koje bi vrlo vjerovatno rezultiralo pribavljanjem značajnih količina povjerljivog novinarskog materijala i moglo bi da naruši zaštitu izvora čak i više nego nalog za otkrivanje izvora. Stoga, prije nego što obavještajne službe pretraže presretnuti materijal pomoću selektora ili pojmova za pretraživanje za koje se zna da su povezani sa novinarom, selektore ili pojmove za pretraživanje mora da odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno tijelo koje donosi odluke i koje ima ovlaštenje da utvrdi da li su „opravdani pretežnim zahtjevom u javnom interesu“ i, naročito, da li je manje intruzivna mjera mogla da bude dovoljna da bi služila u javnom interesu.

Nadalje je konstatovano da će isto ovlaštenje biti potrebno i kada se nenamjerno pristupi povjerljivom novinarskom materijalu, kao „usputni plijen“ operacije masovnog presrijetanja; u tom slučaju, stepen miješanja u novinarske komunikacije i/ili izvore nije se mogao predvidjeti na početku.

Veliko vijeće naglasilo je stav Suda u predmetu *Weber i Saravia*, gdje je Sud prihvatio da prvo presrijetanje, bez ispitivanja materijala za presrijetanje, nije predstavljalo ozbiljno miješanje u član 10. Ipak, s obzirom na to da je zbog tehnološkog razvoja nadzor koji nije bio usmjeren direktno na pojedince imao kapacitet da ima veoma širok doseg, bilo je nužno da domaći zakon sadrži pouzdane zaštitne mjere u pogledu čuvanja, pregleda, upotrebe, daljeg prosljeđivanja i uništavanja takvog povjerljivog materijala.

Sud je konstatovao prisustvo nekih dodatnih zaštitnih mjera u pogledu povjerljivog novinarskog materijala u Kodeksu prakse presrijetanja komunikacija (Kodeks PK) koje su imale za cilj smanjenje obima kolateralnog miješanja, ako bi presrijetanje moglo da dovede do kolateralne povrede privatnosti, uključujući i kada je uključivalo novinarsku komunikaciju. Iako je prihvatio da su zaštitne mjere u Kodeksu PK u vezi sa čuvanjem, daljim prosljeđivanjem i uništavanjem povjerljivog novinarskog materijala adekvatne, Sud je zaključio da dodatne zaštitne mjere u Kodeksu PK nijesu riješile slabosti koje je Sud identifikovao u svojoj analizi režima po članu 8 Konvencije, niti su ispunile zahtjev da upotrebu selektora ili pojmova za pretraživanje za koje se zna da su povezani sa novinarom odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno tijelo nadležno za donošenje odluka, u slučaju kada je pristup povjerljivom novinarskom materijalu bio namjeren ili vrlo vjerovatan s obzirom na upotrebu selektora povezanih sa novinarom. Naprotiv, u takvim slučajevima bilo je potrebno samo da su razlozi, uključujući i neophodnost i proporcionalnost da se to učini, jasno dokumentovani.

Štaviše, nijesu bile uspostavljene dovoljne zaštitne mjere da se obezbijedi da, kada postane očigledno da komunikacija koja nije namjerno

izabrana za ispitivanje sadrži povjerljivi novinarski materijal, analitičar je mogao da nastavi da ga čuva i pregleda samo ako to odobri sudija ili drugo nezavisno i nepristrasno tijelo nadležno za donošenje odluka. Umjesto toga, u takvim situacijama bilo je potrebno samo da se „posebno razmotri“ svako presrijetanje koje bi moglo da uključuje presrijetanje povjerljivog novinarskog materijala.

S obzirom na obje ove slabosti, kao i na one koje je Sud utvrdio prilikom razmatranja pritužbe po članu 8 Konvencije, Sud je utvrdio da je došlo i do kršenja člana 10 Konvencije na osnovu primjene režima iz člana 8(4).

Osim toga, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 10 u vezi sa pribavljanjem komunikacionih podataka od pružalaca komunikacionih usluga zbog činjenice da primjena režima po Poglavlju II ZRIO nije bila “u skladu sa zakonom”. Nije utvrđeno da je došlo do povrede člana 10 u pogledu prijema obavještajnih podataka od stranih obavještajnih službi.

Opšti komentari

Ovaj slučaj je od ključnog značaja jer ispituje zakonitost upotrebe režima masovnog nadzora i prihvatio je korisnost masovnog presrijetanja stranih komunikacija kao vrijednog sredstva za postizanje legitimnih ciljeva koji se žele postići, naročito borbe protiv globalnog terorizma i teškog kriminala, čime predstavlja nastavak dosadašnje prakse koja datira iz značajnih predmeta *Weber i Saravia protiv Njemačke* i *Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 1. jula 2008. godine, predstavka br. 58243/00).

Čini se da se pristup Suda razlikuje od njegove ranije sudske prakse o masovnom presrijetanju komunikacija u kojoj je Sud utvrdio strogi zahtjev da protiv građanina postoji „osnovana sumnja“ da bi se mogao odobriti nadzor (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], presuda od 4. decembra 2015. godine, predstavka br. 47143/06 i *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, presuda od 12. januara 2016. godine, predstavka br. 37138/14).

Predmetni slučaj takođe po prvi put utvrđuje nove procesne garancije kojih se moraju pridržavati svi domaći propisi. Sličan pristup u procjeni zakonitosti nacionalnih režima za masovno presrijetanje komunikacija zauzet je i u presudi Suda u predmetu *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV] (presuda od 25. maja 2021. godine, predstavka br. 35252/08).

Pored aspekata člana 8, ova presuda je u određenoj mjeri relevantna i za zaštitu novinarskih izvora s obzirom na to da identifikuje ozbiljan rizik od njihovog otkrivanja prilikom izvođenja operacija masovnog nadzora, što bi moglo negativno da utiče na slobodu štampe.

Budinova i Chaprazov protiv Bugarske, presuda od 16. februara 2021. godine, predstavka br. 12567/13 i Behar i Gutman protiv Bugarske, presuda od 16. februara 2021. godine, predstavka br. 29335/13

Činjenično stanje

U januaru 2006. godine, podnosioci predstavke u ova dva slučaja, romske (u predmetu *Budinova i Chapzarov*) i jevrejske (u predmetu *Behar i Gutman*) etničke pripadnosti, pokrenuli su postupak po Zakonu o zaštiti od diskriminacije protiv g. Siderova, poznatog novinara i vođe krajnje desničarske nacionalističke partije Ataka. Podnosioci predstavke tvrdili su da neke ksenofobične izjave koje je tuženi dao u javnosti predstavljaju uznemiravanje njih kao pripadnika etničkih manjina koje su napadnute, kao i podsticanje na diskriminaciju. Ove izjave su date u dvije knjige (u predmetu *Behar i Gutman*) i u televizijskim emisijama, intervjuima, govorima, i u knjizi (u predmetu *Budinova i Chapzarov*). Podnosioci predstavke su tvrdili da je svaki od njih, kao pripadnik manjine, lično pogođen i tražili su da se protiv g. Siderova izda sudski nalog koji bi ga primorao da se javno izvini i da se suzdrži od davanja takvih izjava u budućnosti.

Domaći sudovi su u prvostepenom postupku i po žalbi odbacili tužbe podnosioca predstavke.

U predmetu *Budinova i Chapzarov*, Okružni sud Sofije je primijetio da izjave nijesu korektno formulisane i da otkrivaju negativan stav prema Romima. Međutim, dotakle su se integracije Roma: pozivajući na istragu i kažnjavanje djela koje su izvršili Romi, kao i na poštovanje zakona. Javno ispoljavanje g. Siderova svojih negativnih stavova o ponašanju romske zajednice nije samo po sebi predstavljalo diskriminaciju. Zaista, nijesu imale za cilj stavljanje te zajednice u nepovoljniji položaj, već su prije bile usmjerene na ravnopravan tretman pripadnika različitih etničkih grupa.

U predmetu *Behar i Gutman*, Okružni sud Sofije je zaključio da nije dokazano da je g. Siderov davanjem spornih izjava pokušao da povrijedi dostojanstvo ili čast podnosioca predstavke ili da stvori zastrašujuće, neprijateljsko ili uvredljivo okruženje. Nije pokazano ni da je g. Siderov bilo koga namjerno podsticao da izvrši diskriminaciju. Štaviše, njegove izjave nijesu dovele do toga da bilo ko od primalaca tih izjava tretira podnosioca predstavke lošije od drugih zbog njihove etničke pripadnosti.

Gradski sud Sofije je, po žalbi, potvrdio presude dva niža suda, dok je Vrhovni kasacioni sud odbio da prihvati da razmatra zahtjev za reviziju jer nije bilo naznaka da po ovom pitanju postoji nedosljedna sudska praksa.

Nakon toga, podnosioci predstavke žalili su se pred ESLJP po članu 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) i 14 (zabrana diskriminacije) Konvencije, navodeći da odbacivanjem njihovih zahtjeva bugarski sudovi nijesu ispunili svoju pozitivnu obavezu da obezbijede poštovanje privatnog života podnosioca predstavke.

Obrazloženje Suda

Sud je primijenio identično obrazloženje u oba slučaja, uvodeći strogi test prihvatljivosti kako bi razmotrio pitanje da li se može smatrati da negativne javne izjave o nekoj

društvenoj grupi utiču na privatni život pojedinačnih članova te grupe do te mjere da se pokrene primjena čl. 8 i 14.

S tim u vezi, Sud je uputio na svoj stav zauzet u presudi [Aksu protiv Turske](#) [VV] (presuda od 15. marta 2012. godine, predstavke br. 4149/04 i 41029/04), u kojoj je utvrđeno da je stvaranje negativnog stereotipa o grupi moralo da dostigne određeni nivo o kome se može odlučiti samo na osnovu cjelokupnih okolnosti konkretnog slučaja i u presudi [Denisov protiv Ukrajine](#) [VV] (presuda od 25. septembra 2018. godine, predstavka br. 76639/11), gdje je navedeno da negativan efekat izjave ili djela na nečiji privatni život mora da pređe „prag težine“.

Sud je uzeo u obzir nekoliko relevantnih faktora, uključujući i: 1) karakteristike ciljne grupe (na primjer, njenu veličinu, stepen homogenosti, njenu posebnu ranjivost ili istoriju stigmatizacije i njen položaj u odnosu na društvo u cjelini); 2) preciznu sadržinu negativnih izjava (naročito, stepen u kojem su mogle da prenesu negativan stereotip, i konkretnu sadržinu tog stereotipa); 3) formu i kontekst u kojima su izjave date, njihov doseg, položaj i status njihovog autora i obim u kome se može smatrati da su uticale na ključni aspekt identiteta i dostojanstva grupe. Primjenjujući ove faktore na predmetne slučajeve, Sud je primijetio da se obje grupe na koje je bila usmjerena sadržina izjava političara mogu smatrati ugroženim.

U predmetu *Budinova i Chapzarov* činilo se da su izjave namjerno izražene zapaljivim jezikom i da su vidljivo nastojale da prikažu Rome u Bugarskoj kao izuzetno sklone kriminalu i izopačenosti. Bile su sistematske i karakterisale ih je ekstremna „virulentnost“.

U predmetu *Behar i Gutman*, izjave su bile „virulentno“ antisemitske i njima su uvježbavani otrcani antisemitski narativi, između ostalog i poričući Holokaust i odbacujući ga kao priču izmišljenu kao sredstvo za finansijsku iznudu.

S obzirom na činjenicu da je g. Siderov bio poznata ličnost u bugarskom društvu sa značajnim

prisustvom u medijima, koji je postao i predsjednik sve jače političke partije i osvojio drugo mjesto na predsjedničkim izborima i da su podnosioci predstavki podnijeli protiv njega svoje tužbe u vrijeme kada je njegova politička karijera bila u usponu, Sud je zaključio da su sporne izjave mogle da imaju dovoljan uticaj na osjećaj identiteta Jevreja i Roma u Bugarskoj, i na njihovo osjećanje sopstvene vrijednosti i samopouzdanja, dostižući „određeni nivo“ ili „prag težine“ potreban za primjenu čl. 8 i 14.

Nadalje, Sud je zaključio da su bugarski sudovi u svojoj procjeni umanjili sposobnost spornih izjava da stigmatizuju obje grupe i da prema njima izazovu mržnju i predrasude. Iako su naizgled pripisali značajnu težinu slobodi izražavanja, nijesu sproveli odgovarajuće odmjeravanje između prava političara na slobodu izražavanja i prava podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života u skladu sa sudskom praksom Suda.

Naime, u predmetu *Budinova i Chapzarov*, izjave političara prešle su nivo do koga su bile legitimni dio javne rasprave o etničkim odnosima i kriminalu u Bugarskoj, doprinoseći kao što i jesu stvaranju ekstremnih negativnih stereotipa čija je namjera bila da omalovaže Rome u toj zemlji i izazovu predrasude i mržnju prema njima. Slično tome, u predmetu *Behar i Gutman* sporne izjave u njegove dvije knjige imale su za cilj da omalovaže Jevreja i izazovu predrasude i mržnju prema njima.

Shodno tome, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 14 u vezi sa članom 8 Konvencije zbog propusta domaćih sudova da ispune svoju pozitivnu obavezu da podnosiocima predstavke pruže odgovarajuću pravnu zaštitu u pogledu diskriminišućih javnih izjava političara.

U oba predmeta, ESLJP je smatrao da bi zaključak da je došlo do povrede bio dovoljno pravično zadovoljenje u pogledu bilo kakve nematerijalne štete koju su pretrpjeli podnosioci predstavke, pa je, shodno tome, ESLJP odbacio njihove odvojene zahtjeve za naknadu štete.

Predmetne presude predstavljaju precedent jer je Sud po prvi put utvrdio da je došlo do povrede u slučajevima opšteg govora mržnje protiv manjina, čak i ako se nije činilo da je taj govor bio lično usmjeren na pojedinačne pripadnike određene zajednice. Štaviše, Sud je pojasnio kriterijume koje treba primijeniti da bi se ocijenilo da li je određeni govor dovoljno štetan da utiče na osjećaj identiteta zajednice/ sopstvene vrijednosti njenih pripadnika. Tako je Sud konačno prepoznao uticaj zloupotrebe identiteta na dostojanstvo pojedinca. Pritom se pozvao i na [Preporuku br. R \(97\) 20 Komiteta ministara o „govoru mržnje“](#) i zaključke Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) sadržane u njenim izvještajima objavljenim u odnosu na Bugarsku.

Takođe treba napomenuti da je Sud u svojim prethodnim sličnim slučajevima dosljedno smatrao da generalizovane izjave kojima se napadaju ili baca negativno svjetlo na čitave etničke, vjerske ili druge grupe ne zavrjeđuju nikakvu ili zavrjeđuju vrlo malu zaštitu po članu 10, tumačenom u svjetlu člana 17, pri čemu je odlučujuća tačka da li je govornik nastojao da raspiri mržnju ili je „virulentni“ izraz pretvorio u poziv na mržnju ili netrpeljivost ([Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], presuda od 15. oktobra 2015. godine, predstavka br. 27510/08, st. 115, 231). Naprotiv, u predmetnim slučajevima, Sud nije bio spreman da primijeni član 17 i nije isključio ekstremni govor iz područja primjene člana 10.

Sve u svemu, ove presude označavaju značajan napredak u jurisprudenciji Suda o zaštiti žrtava mržnje koja nije lična, pokazujući sasvim drugačiji stav od stava u nekoliko sličnih predmeta: [Pirali protiv Grčke](#) (odluka od 15. novembra 2007. godine), predstavka br. 28542/05); [L.Z. protiv Slovačke](#) (odluka od 27. septembra 2011. godine, predstavka br. 27753/06); [Aksu protiv Turske](#) (pomenuta gore u tekstu); [Lewit protiv Austrije](#) (presuda od 10. oktobra 2019. godine, predstavka br. 4782/18) i [Panayotova i drugi protiv Bugarske](#) (odluka od 7.

maja 2019. godine, predstavka br. 12509/13), koje su sve imale neuspješan ishod pred Sudom.

ООО Информационное Агентство Тамбов-Информ против Русије, presuda od 18. maja 2021. godine, predstavka br. 43351/12

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke je društvo sa ograničenom odgovornošću osnovano 2001. godine koje obavlja djelatnost radio-televizijskog emitovanja. U novembru 2001. godine podnosilac predstavke osnovao je masovni medij u formi informativne agencije pod istim imenom koja je djelovala putem internet stranice. Predmet se odnosi na njihovu osudu za objavljivanje na svom veb sajtu tokom izbornog perioda dva članka i onlajn ankete o tome kako bi ispitanici glasali na izborima za nacionalno zakonodavno tijelo, Državnu dumu.

Naime, 2. decembra 2011. godine privredno društvo podnosilac predstavke osuđeno je za proizvodnju, širenje ili postavljanje materijala za kampanju čime je prekršilo izbornu zakonodavstvo, jer nije ispunilo određene formalnosti za predizbornu kampanju, a naročito da pruži određene podatke o tom materijalu (broj primjeraka i datum objavljivanja, kao i to da li je plaćen iz izbornog fonda kandidata ili stranke itd.) i kažnjeno je novčanom kaznom u iznosu od 50.000 ruskih rubalja (RUB). Godine 2012. je posebno osuđeno i kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 30.000 RUB zbog objavljivanja „materijala za kampanju“ prije zvaničnog perioda predizborne kampanje u vezi sa člancima za koje se smatralo da se u suštini odnose na jednu stranku i koji sadrže negativne komentare koji su podstakli birače da formiraju negativno mišljenje o toj stranci.

Što se tiče ankete, privredno društvo je osuđeno i kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 30.000 RUB zbog propusta da pruži informacije o organizaciji koja je sprovela anketu i kada je sprovedena, o broju ljudi koji su učestvovali, kao i da na-

vede region za glasanje i metodologiju, marginu greške i druge relevantne informacije u vezi sa ljudima koji su naručili anketu i platili njeno distribuiranje.

Presude kojima je privredno društvo podnosilac predstavke osuđeno u prvostepenom postupku naknadno su potvrđene u žalbenom postupku i postupku po reviziji.

Oslanjajući se na član 10 ESLJP, privredno društvo podnosilac predstavke žalilo se što su informacije na njegovom veb sajtu klasifikovane kao predizborna kampanja i na novčane kazne koje su mu izrečene u prekršajnim predmetima.

Образложение Суда

Što se tiče prihvatljivosti, Sud je podsjetio da je predizborna kampanja obuhvaćena obimom prava na slobodu izražavanja zaštićenog članom 10 i da se ta odredba primjenjuje ne samo na sadržinu informacija već i na sredstva njihovog širenja (*Ahmet Yildirim protiv Turske*, presuda od 18. decembra 2012. godine, predstavka br. 3111/10).

U meritumu je Sud primijetio da relevantnim zakonskim odredbama predizborna kampanja putem medija koji se zasniva na Internetu, kao što je veb sajt u ovom slučaju, nije izričito uređena. Ne dajući konačan odgovor na pitanje da li je propisano zakonom, Sud je zapazio da su gonjenja u ovom predmetu povezana sa domaćim propisima o predizbornoj kampanji koje je Sud ispitao u predmetu *Orlovskaya Iskra protiv Rusije* (presuda od 21. februara 2017. godine, predstavka br. 42911/08).

U tom predmetu utvrđeno je da je došlo do povrede zbog nametanja ograničenja privatnom štampanom mediju da objavi kritičke članke o kandidatu na izborima, nezavisno od bilo kakvog političkog oglašavanja ili vođenja kampanje koje se plaća iz izbornog fonda drugog kandidata. Sud je zaključio da su domaći propisi ograničili djelatnost štampanih medija na osnovu kriterijuma (da li sadržaj u odnosu na kandidata tre-

ba shvatiti samo kao „negativan komentar“ ili je imao cilj „kampanje“) koji je bio nejasan i ostavio je preširoko diskreciono pravo vlastima i da nije uvjerljivo pokazano da su štampani mediji morali da budu podvrgnuti strogim zahtjevima nepristrasnosti tokom izbornog perioda. Zaključeno je da je važeći regulatorni okvir pretjerano i bez ikakvog ubjedljivog opravdanja ograničio broj učesnika u političkom diskursu tokom izbornog perioda, čime je ugrozio slobodu organizacije podnosioca predstavke da saopštava informacije i ideje tokom izbornog perioda, a nije pokazano da je, na proporcionalan način, postigao legitimni cilj sprovođenja poštenih izbora.

U ovom predmetu, Sud je dalje naglasio da se predmet odnosi na ostvarivanje prava na slobodu izražavanja putem medija zasnovanog na Internetu, kao i važnu ulogu koju Internet ima u unapređenju pristupa javnosti vijestima i generalno olakšavanju širenja informacija. Istakao je uloga medija kao „čuvara javnog interesa“, naročito u izbornom periodu. Pored toga, Sud je podsjetio da ostvarivanje slobode izražavanja onlajn nosi sa sobom dužnosti i odgovornosti i da stoga može biti predmet ograničenja ili kazni.

Po mišljenju Suda, pristup domaćih sudova propisima o predizbornoj kampanji i formalnostima u vezi sa tim čini se da je bio isti bez obzira na to da li su informacije distribuirane putem štampanog medija ili putem onlajn medija, te bi shodno tome zaključci u predmetu *Orlovskaya Iskra* trebalo da se primjenjuju i u ovom predmetu.

Sud je takođe utvrdio da privredno društvo podnosilac predstavke nije postupalo u lošoj namjeri da bi prilikom objavljivanja članaka pružilo tačne i pouzdane informacije u skladu sa novinarskom etikom. Naprotiv, domaći sudovi nijesu ispitali da li je sadržina članaka nanijela bilo kakvu štetu ostvarivanju i uživanju ljudskih prava i sloboda u izbornom kontekstu, iako je takva šteta prouzrokovana sadržajem i komunikacijom na Internetu, naročito pravu na poštovanje privatnog života, potencijalno veća od one koju mogu prouzrokovati objave u štampi ([Delfi AS protiv Estonije](#) [VV],

presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09, stav 133). Shodno tome, Sud je zaključio da nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“ da se na sporne članke primijene propisi koji se odnose na predizbornoj kampanju i da se privredno društvo podnosilac predstavke goni zbog neispunjavanja određenih formalnosti propisanih tim propisima.

Slično tome, gonjenje privrednog društva podnosioca predstavke zbog nepružanja određenih informacija prilikom širenja anketa kojima se ispituje javno mnjenje nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“ jer je metodologija sprovođenja ispitivanja trebalo da bude očigledna na osnovu prezentacije na veb sajtu a određeni drugi formalni uslovi, kao što su navođenje regiona za glasanje, čini se da se nijesu mogli primijeniti na onlajn anketu.

Opšti komentari

Ova presuda je važan korak u sudskoj praksi Suda o političkom govoru i medijskom izvještavanju o izborima jer uspostavlja visoke standarde koje države ugovornice Konvencije treba da slijede, što bi trebalo da garantuje pravo medija da izvještavaju o politici u vrijeme izbora i da obezbijede pravo javnosti na odgovarajuće informisanje. Ova presuda prati argumentaciju iz predmeta *Orlovskaya Iskra*, u kojoj je naglašeno da „[u] vrijeme izbora“ štampa pomaže „slobodnom izražavanju mišljenja ljudi prilikom izbora zakonodavne vlasti“. Uloga štampe kao „čuvara javnog interesa“... nije ograničena na upotrebu štampe kao sredstva komunikacije, na primjer putem političkog oglašavanja, već obuhvata i nezavisno ostvarivanje slobode štampe od strane masovnih medija, kao što su novinski listovi na osnovu slobodnog uredničkog izbora čiji je cilj saopštavanje informacija i ideja o tema od javnog interesa. Naročito diskusija o kandidatima i njihovim programima doprinosi pravu javnosti da dobije informacije i jača sposobnost glasača da naprave informisani izbor između kandidata za funkciju.“ (stav 130).

Konačno, presuda otkriva nedostatak usklađenosti relevantnog regulatornog okvira sa standardima Konvencije i odsustvo bilo kakvog posebnog uređivanja onlajn objavljivanja od strane medija u vezi sa izborima, kao i širok materijalni i vremenski doseg opštih propisa na osnovu pojmo-va „predizborna kampanja“ i „materijal za kampanju“ i opštu nesigurnost postojećeg pravnog okvira za medije (stav 126). Shodno tome, Sud je poslao izričitu poruku ruskim vlastima kada je ukazao da je po članu 46 Konvencije (obave-

za počinovanja konačnoj presudi suda i obaveza njenog izvršenja) na njima da izaberu i sprovede, u skladu sa zaključcima i duhom nalaza Suda i pod nadzorom Komiteta ministara, odgovarajuće zakonodavne ili sudske mjere za (i) zaštitu prava na slobodu izražavanja koju ostvaruju štampani i onlajn mediji i njihove uređivačke nezavisnosti tokom izborne kampanje, i (ii) ublažavanje bilo kakvog obeshrabrujućeg efekta koji nastaje zbog primjene izbornog zakonodavstva na predizbor- nu kampanju (stav 128).

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ova akcija je dio „Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ i zasniva se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa EU/SE „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medijima u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“. Regionalna akcija je snažno povezana sa šest JUFREX akcija specifičnih za korisnike u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Kosovu*, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

JUFREX aktivnosti se sprovode sa ciljem da se:

- „unaprijedi sloboda izražavanja i sloboda medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprijedi primjena tih standarda angažovanjem niza aktera odgovornih za primjenu tih standarda u okviru svog svakodnevnog posla, kao što su: sudije, tužioc, advokati, policijski službenici, predstavnici regulatornih organa za medije, predstavnici medija i studenti;
- konsoliduje platforma za regionalnu saradnju, diskusiju i razmjenu dobrih praksi“.

Kada postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija, pri čemu je pravo na traženje, prenos i primanje informacija dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku predstavnika pravne struke (pravosudne akademije i advokatske komore) imaju presudnu ulogu da bi to postalo stvarnost.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje o slobodi izražavanja i slobodi medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model ravnopravne interakcije.

„Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ zajednička je inicijativa Evropske unije i Savjeta Evrope koja omogućava korisnicima da ispune svoje reformske programe u oblastima ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da ispoštuju evropske standarde, uključujući, ako je to relevantno, u okviru procesa proširenja EU.

Ovaj Bilten je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne predstavljaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Savjeta Evrope.

* Ovaj naziv ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Savjet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na evropskom kontinentu. Čini ga 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor kojim se štite ljudska prava, demokratija i vladavina prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoje stručno znanje i iskustvo, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena dijeljenju svojih dostignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope